

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/227559,Mirolaw-Wecki-I-powstanie-slaskie-1919-r-okolicznosci-wybuchu.html>

26.02.2026, 19:24

Mirolaw Węcki: I powstanie śląskie (1919 r.) – okoliczności wybuchu

Druga połowa XIX w. przyniosła na Górnym Śląsku, należącym wówczas do Prus, polskie odrodzenie narodowe, które objęło znaczną część jego mieszkańców, zwłaszcza robotników i chłopów. Przyczyniły się do tego liczne polskie organizacje o charakterze kulturalnym, sportowym, a z czasem także politycznym.

[Polskie wojsko](#) [Powstania Śląskie](#)

16.08

Narodowe Archiwum Cyfrowe

Grupa powstańców - 1. z prawej ma zatknięty za pas pistolet Mauser C96, klęczący 1. i 2. z prawej karabiny Mauser Gew98. Fot. NAC

Wybuch I wojny światowej czasowo przygasił polskie nastroje na Górnym Śląsku, odrodziły się one jednak w 1918 r., kiedy to nadchodząca klęska Niemiec dawała możliwość realizacji polskich aspiracji narodowych. 11 listopada 1918 r. Niemcy skapitulowały, co oznaczało koniec I wojny światowej. Wkrótce w Poznaniu wyłoniła się Naczelna Rada Ludowa (NRL) oraz Polski Sejm Dzielnicowy (obejmujący ziemie zaboru pruskiego oraz Górny Śląsk, który znajdował się w granicach Prus od czasu wojen śląskich w XVIII w.). Członkiem Komisariatu NRL został Wojciech Korfanty reprezentujący sprawy górnośląskie. Pod koniec 1919 r. utworzono w Bytomiu Podkomisariat NRL z Kazimierzem Czapłą na czele mający stanowić polityczną reprezentację ludności polskiej na Górnym Śląsku.

Polska Organizacja Wojskowa Górnego Śląska

W styczniu 1919 r. doszło do utworzenia konspiracyjnej Polskiej Organizacji Wojskowej Górnego Śląska. Weszli w jej skład m.in. członkowie sportowego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” oraz innych polskich organizacji. Proces tworzenia POW G.Śl. był dość skomplikowany, tym bardziej, że istniały co najmniej dwa ośrodki mające ambicję kierowania działaniami tej organizacji: NRL w Poznaniu oraz wywiad Wojska Polskiego. Towarzyszyła temu niejasność struktury dowódczej w samej POW G.Śl. W sierpniu 1919 r. organizacja ta miała trzy ośrodki decyzyjne: Dowództwo Główne w Strumieniu (Śląsk Cieszyński) kierowane przez Alfonsa Zgrzebnioka (formalnego dowódcę organizacji), Komitet Wykonawczy w Bytomiu, na którego czele stał Józef Grzegorzek, oraz Wydział Spraw Wojskowych przy Podkomisariacie Naczelnej Rady Ludowej w Sosnowcu podległy Józefowi Dreyzie. Nie przeszkodziło to jednak dynamicznemu rozwojowi POW G.Śl., która w momencie wybuchu I powstania liczyła ponad 23 tys. członków.

Dyplomacją czy czynem zbrojnym?

W styczniu 1919 r. rozpoczęła się w Paryżu konferencja pokojowa, która miała zadecydować o kształcie powojennej Europy. Strona polska postawiła na niej także kwestię przyszłej przynależności Górnego Śląska – żądano przyłączenia tego obszaru do Rzeczypospolitej. Na mocy traktatu wersalskiego, podpisanego 28 czerwca 1919 r., o losach Górnego Śląska miał jednak rozstrzygnąć plebiscyt. Żadna ze stron nie była zadowolona z tego rozwiązania. Niemiecka administracja i policja zareagowała falą represji wymierzonych w działaczy polskich. Z kolei polskie środowiska patriotyczne, zapatrzone w przykład Wielkopolski, dążyły do wywołania powstania mającego na celu przyłączenie Górnego Śląska do Polski bez plebiscytu.

Do walki parli przede wszystkim członkowie polskiej konspiracji wojskowej skupieni w POW G.Śl. Przeciwni temu byli zarówno Wojciech Korfanty reprezentujący NRL w Poznaniu, jak i rząd odrodzonej Rzeczypospolitej, obawiający się reakcji aliantów zachodnich i niemieckiej przewagi na polu wojskowym. W tych warunkach nie było mowy o efektywnym wsparciu militarnym ze strony państwa polskiego, zaangażowanego zresztą w krwawe walki na wschodzie kraju. Mimo to działacze POW G.Śl. liczyli na pomoc regularnych wojsk polskich, upatrując w tym ważny czynnik powodzenia zrywu. Kilukrotnie zapowiadane terminy wybuchu powstania nie zostały zrealizowane na skutek interwencji Korfantego. Do zaostrzenia nastrojów społecznych przyczynił się też powojenny kryzys gospodarczy, który znacząco odbił się na sytuacji materialnej szerokich mas ludności. W sierpniu wybuchł na Górnym Śląsku strajk, którego uczestnicy domagali się m.in. usunięcia z zakładów pracy członków niemieckich bojówek terroryzujących ludność. 15 sierpnia 1919 r. miała miejsce masakra robotników, którzy stawili się na kopalni „Mysłowice” w celu żądania wypłacenia należnych poborów.

[Czytaj artykuł Mirosława Węckiego I powstanie śląskie \(1919 r.\) – okoliczności wybuchu na portalu przystanekhistoria.pl](#)

Polecamy:

- [Wystawa: Powstania śląskie 1919-1921 PL/EN](#)
 - [Artykuły na portalu przystanekhistoria.pl](#)
 - [Infografiki: Powstania Śląskie. Geneza. Przebieg. Skutki](#)
 - [Wirtualna paczka edukacyjna na temat Powstań Śląskich](#)
- [Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

